

УДК 159.9.072.42

DOI <https://doi.org/10.30970/2522-1876-2019-5-2>

ДІАГНОСТИКА РЕЖИМІВ ФУНКЦІОНУВАННЯ РАНИХ ДЕЗАДАПТИВНИХ СХЕМ: АДАПТАЦІЯ SMI-ОПИТУВАЛЬНИКА СХЕМА-РЕЖИМІВ ДЖ. ЯНГА

Анастасія Большакова

Харківська державна академія культури,

Бурсацький узвіз, 4, м. Харків, 61057

e-mail: bolshakova777@ukr.net

Метою цього дослідження є адаптація психодіагностичної методики SMI – Schema Modes Inventory (Опитувальника схема-режимів) Дж Янга для україномовної дорослої вибірки.

Методи. Первинною формою психодіагностичної методики у процесі адаптації було використано модифікований переклад оригінального опитувальника SMI. Для оцінки критеріальної валідності адаптованого опитувальника як критерії було використано результати Опитувальника 16 PF Р. Кеттелла та Шкал психологічного благополуччя К. Ріфф. У процесі статистичної обробки використано факторний аналіз (за методом головних компонент та Varimax обертанням факторних структур), кореляційний аналіз, коефіцієнт Кронбаха.

Результати. Центральними компонентами схема-терапії є поняття «ранні дезадаптивні схеми» та «схема-режими». Схеми є дисфункціональними когнітивними, емоційними та поведінковими установками, що формуються з раннього дитинства. Вони виявляються як стійкі паттерни, що детермінують думки, емоції, спогади та інтерпретації людини. Розвиваються ранні дезадаптивні схеми за умов незадоволення у дитинстві базових емоційних потреб. Схеми можуть проявлятися у різних станах – схема-режимах. Схема-режими диференційовано на 4 категорії: дисфункціональні дитячі (вразливої дитини, розгніваної дитини, розлученої дитини, імпульсивної дитини, недисциплінованої дитини); дисфункціональні батьківські (батьківської вимогливості, батьківського покарання); дисфункціональні копінгові (покірної капітуляції, звеличування самого себе, захисника, який нападає, відстороненого самозаспокоювання, відстороненого захисника) та здорові функціональні (щасливої дитини, здорового дорослого).

У схема-терапії розроблено дві психодіагностичні методики: Опитувальник схем Янга (YSQ) та Опитувальник схема-режимів (SMI). YSQ переведено та адаптовано для використання на російськомовній вибірці. Адаптований варіант опитувальника схема-режимів SMI – Schema Modes Inventory (доросла форма) є результатом цього дослідження.

Висновки. Адаптована доросла форма Опитувальника схема-режимів (SMI) містить чотирнадцять шкал, що відповідає структурі оригінальної методики: вразливої дитини, розгніваної дитини, розлученої дитини, імпульсивної дитини, недисциплінованої дитини, батьківської вимогливості, батьківського покарання, покірної капітуляції, звеличування самого себе, захисника, який нападає, відстороненого самозаспокоювання, відстороненого захисника, щасливої дитини, здорового дорослого. Адаптований, модифікований варіант Опитувальника схема-режимів (SMI) має задовільні психометричні характеристики (надійності та валідності).

Ключові слова: схема-терапія, ранні дезадаптивні схеми, схема-режими, психологічна допомога, психологічне консультування, психотерапія, психодіагностика.

Постановка проблеми. Активний розвиток світової практики надання психологічної допомоги пов'язаний з розвитком сучасних психотерапевтичних напрямів, які, інтегруючи кращі надбання класичних підходів, впроваджують нові ефективні моделі допомоги людині у подоланні внутрішньоособистісних та міжособистісних проблем та розладів,

а також сприяння здоровим особистостям у їх прагненні до самореалізації. Одним з таких інноваційних психотерапевтичних підходів, який розвиває базові ідеї когнітивно-поведінкового напрямку у психотерапії та психологічному консультуванні, є схема-терапія (схемафокусована когнітивно-поведінкова терапія), розробку та впровадження якої розпочато Дж. Янгом наприкінці ХХ ст. [6]. Результати практичної реалізації основних концепцій схема-терапії та наукові дослідження щодо результатів її застосування доводять високу ефективність такого підходу у наданні психологічної допомоги як психічно благополучним, добре адаптованим особам, які зазнають ускладнень у певних сферах життя, так і людям з ознаками розладів особистості [1; 3]. Отже, адаптація, апробація та впровадження арсеналу схемафокусованих підходів та методів (зокрема, психодіагностичних) у вітчизняну практичну психологію сприятиме більшій ефективності надання психологічної допомоги фахівцями з психотерапії та психологічного консультування, які практикують у межах різних психотерапевтичних підходів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Основними конструктами схема-терапії Дж. Янга та його послідовників є поняття базових емоційних потреб, ранніх дезадаптивних схем та схема-режимів (режимів прояву дезадаптивних схем) [4; 5; 6; 7].

Основні тези схема-терапії можна представити таким чином [4; 5; 6; 7]:

1. Кожній людині від народження притаманні п'ять типів базових емоційних потреб: у безпечній приналежності, прийнятті та турботі; в автономії, компетентності та відчутті самості; у збереженні реалістичних кордонів та самоконтролі; у вільному вираженні потреб та емоцій; у спонтанності та грі.

2. Досить часто за різних причин у ранньому дитинстві людини деякі з цих базових потреб не задовольняються, що призводить до формування ранніх дезадаптивних схем (яких Дж. Янгом виділено 18) – комплексів ригідних неадекватних уявлень про себе та оточуючий світ, які продовжують діяти протягом усього подальшого життя, спотворюючи сприйняття актуальних життєвих ситуацій та провокуючи деструктивну поведінку. Для точної діагностики схем Дж. Янгом було розроблено опитувальник YSQ (Young Schema Questionnaire), що містить 18 шкал, твердження яких презентують усі виділені ранні дезадаптивні схеми [4; 6].

3. Активізація ранніх дезадаптивних схем як у проблемних, так і у звичайних ситуаціях призводить до виникнення певних станів – схема-режимів, які є сукупністю моделей когнітивного, емоційного та поведінкового реагування. Для людини типовими можуть бути один (зрідка) чи декілька (зазвичай) схема-режимів [4; 6]:

– дисфункціональні дитячі режими, що є проявом травмованої «внутрішньої дитини» та пов'язані з інтенсивними негативними емоціями: «вразливої дитини», «розгніваної дитини», «розлюченої дитини», «імпульсивної дитини», «недисциплінованої дитини»;

– дисфункціональні батьківські режими, що є проявом засвоєних людиною негативних реакцій своїх батьків на самого себе: «батьківського покарання», «батьківської вимогливості»;

– дисфункціональні копінгові режими, які є невдалою спробою впоратися з негативними емоціями, викликаними ранніми дезадаптивними схемами: «покірної капітуляції», «агресивного нападника», «звеличування самого себе», «відстороненого захисника», «відстороненого самозаспокоювання».

Сучасні психологічні дослідження показують, що дисфункціональні схема-режими формуються та проявляються навіть у психічно здорових людей, детермінуючи виникнення у них певних внутрішньоособистісних та міжособистісних ускладнень [1; 3].

У психічно благополучної, гармонійної людини за умов активації ранніх дезадаптивних схем у проблемних ситуаціях активуються здорові, адаптивні схема-режими: «щасливої дитини» та «здорового дорослого» [4; 5; 6; 7].

За переконанням представників схемного підходу у когнітивно-поведінковій терапії, схема-режими розпізнати та корегувати значно простіше, ніж ранні дезадаптивні схеми, які людина усвідомлює досить важко [4; 6]. Для діагностики типових для людини схема-режимів також створено відповідну методику – опитувальник SMI (Schema Modes Inventory) [7].

У сучасних наукових дослідженнях активно використовуються обидві психодіагностичні методики Дж. Янга. При цьому дані про наявність російськомовної адаптації опитувальника YSQ є [2], але щодо опитувальника SMI, то дослідники зазвичай посилаються на англomовну публікацію самого Дж. Янга [7]. Отже, оскільки використання простого перекладу психодіагностичної методики суперечить дійсним правилам та принципам психодіагностики, опитувальник схема-режимів SMI потребує адаптації для використання на українській вибірці.

Мета статті (постановка завдання). Метою цієї роботи було створення української версії SMI (опитувальника схема-режимів Дж. Янга).

Методологія та методи дослідження. Як критерії валідазації опитувальника було використано дані опитувальника 16PF Р. Кеттелла та Шкал суб'єктивного благополуччя К. Ріфф. У процесі статистичної обробки використано факторний аналіз (за методом головних компонент та Varimax обертанням факторних структур), кореляційний аналіз, коефіцієнт Кронбаха.

Результати дослідження. У процесі адаптації опитувальника схема-режимів оригінальну англomовну версію SMI (124 питання) було перекладено із деякою модифікацією оригінального змісту. У результаті було утворено твердження, які характеризують виділені Дж. Янгом режими функціонування ранніх дезадаптивних схем. Отриману первинну форму було запропоновано досліджуваним з інструкцією оцінити свою згоду із твердженнями за оригінальною шкалою від 1 (абсолютно не відповідає) до 6 (повністю відповідає). Під час обробки результатів відповідям присуджувалася відповідна кількість балів.

Статистична обробка передбачала факторний аналіз отриманих результатів методом головних компонент та обертанням факторних структур за принципом Varimax (за допомогою пакета Statistica 10.0). У процесі статистичної обробки отримуваних результатів із неодноразовим проведенням факторного аналізу з первинної форми опитувальника виключалися пункти з незначущою факторною вагою (менше ніж 0,45).

У результаті виключення пунктів з незначущою факторною вагою та питань, що потрапили до факторів з незначною кількістю змінних, було отримано остаточний варіант методики із 70 пунктів. Остаточний факторний аналіз засвідчив утворення чотирнадцяти факторів, які пояснювали 84,32% загальної дисперсії. У подальшому статистичному аналізі отриманих результатів було встановлено високі показники дискримінативності (r_{pb}) та внутрішньої узгодженості (r_{xy}) для кожного з 70 пунктів (див. табл. 1–14).

До першого фактора увійшли твердження опитувальника, які відповідають оригінальній шкалі опитувальника SMI Дж. Янга “Vulnerable Child” дисфункціональному дитячому режиму «вразливої дитини». Зміст шкали відображає схильність людини гніватися, але приховувати свої почуття, демонструючи пасивний опір щодо порушення власних кордонів (оточуючими сприймається як впертість) [4; 6].

До другого фактора увійшли твердження, які за змістом відтворюють дисфункціональний батьківський схема-режим Demanding Parent («батьківської вимогливості»), який виявляється у переконаннях про те, що єдиний правильний спосіб існування – прагнення до успіху, досконалості, ефективності, високого соціального статусу, корисного використання часу, відповідності високим стандартам якості тощо [4; 6].

Таблиця 1

**Психометричні характеристики пунктів шкали (схема-режиму)
«вразливої дитини»**

Зміст твердження	r_{pb}^*	r_{xy}^*
1. Я часто перебуваю у стані, близькому до відчаю	0,521	0,622
2. Я часто почуваюся принизливо	0,564	0,523
3. Я почуваюся самотнім у цьому світі	0,591	0,573
4. Я вважаю себе слабким та безпорадним	0,472	0,612
5. Мені здається, що ніхто не любить мене	0,543	0,503

Примітка: * статистична значущість при $p < 0,001$.

Таблиця 2

**Психометричні характеристики пунктів шкали (схема-режиму)
«батьківської вимогливості»**

Зміст твердження	r_{pb}^*	r_{xy}^*
1. Я маю піклуватися про своїх близьких	0,482	0,577
2. Я не дозволяю собі розслабитися та відпочивати, доки не закінчу всі важливі справи	0,531	0,499
3. Я точно знаю, «що таке гарно», «що таке погано» та наполегливо намагаюся вчиняти добре, щоб потім не картати себе	0,564	0,522
4. Я готовий відмовитися від задоволень або відпочинку, щоб відповідати своїм внутрішнім стандартам та правилам	0,511	0,489
5. Я вважаю, що маю бути більш відповідальним, ніж більшість оточуючих	0,492	0,512

Примітка: * статистична значущість при $p < 0,001$.

Таблиця 3

**Психометричні характеристики пунктів шкали (схема-режиму)
«батьківського покарання»**

Зміст твердження	r_{pb}^*	r_{xy}^*
1. Я почуваюся поганою людиною після того, як розгніваюся на когось	0,501	0,617
2. Я не дуже хороша людина	0,544	0,523
3. Я не заслуговую на співчуття	0,478	0,517
4. Я заслуговую на проблеми, які зі мною трапляються	0,505	0,607
5. Я не дозволяю собі задоволень, доки на заслуговую на них	0,567	0,509

Примітка: * статистична значущість при $p < 0,001$.

Таблиця 4

**Психометричні характеристики пунктів шкали (схема-режиму)
«покірної капітуляції»**

Зміст твердження	r_{pb}^*	r_{xy}^*
1. Я намагаюся догоджати оточуючим, щоб уникнути конфліктів	0,534	0,613
2. Я дозволяю іншим людям критикувати або перебивати себе	0,578	0,519
3. Я дозволяю іншим людям робити те, що вони вважають за потрібне, замість того, щоб висловлювати свої власні потреби	0,587	0,531
4. Я буваю надто пасивним навіть тоді, коли мені не подобається розвиток подій	0,522	0,571
5. Я можу прийняти та перетерпіти багато чого від людей, які важливі для мене	0,571	0,512

Примітка: * статистична значущість при $p < 0,001$.

Таблиця 5

**Психометричні характеристики пунктів шкали (схема-режиму)
«агресивного нападника»**

Зміст твердження	r_{pb}^*	r_{xy}^*
1. Я досягаю поваги, не дозволяючи іншим принижувати себе	0,524	0,599
2. Я ніколи не сумніваюся, коли потрібно наполягати на своєму	0,514	0,511
3. Якщо ви не підкорюєте оточуючих, то вони підкорять вас	0,519	0,147
4. Оскільки рівності не існує, краще мати перевагу над іншими	0,472	0,199
5. Я часто жартую та піддражнюю оточуючих	0,499	0,528

Примітка: * статистична значущість при $p < 0,001$.

Таблиця 6

**Психометричні характеристики пунктів шкали (схема-режиму)
«розгніваної дитини»**

Зміст твердження	r_{pb}^*	r_{xy}^*
1. Мене гніває те, що оточуючі намагаються обмежити мою свободу та незалежність	0,511	0,599
2. Якщо хтось не зі мною, то він – проти мене	0,178	0,567
3. Я гніваюся, якщо мене не залишають у спокої	0,487	0,506
4. Якщо я не буду опиратися, мене будуть ображати та ігнорувати	0,516	0,522
5. Я гніваюся, коли хтось говорить мені, як я маю почуватися або вчиняти	0,598	0,544

Примітка: * статистична значущість при $p < 0,001$.

Таблиця 7

**Психометричні характеристики пунктів шкали (схема-режиму)
«імпульсивної дитини»**

Зміст твердження	r_{pb}^*	r_{xy}^*
1. Я маю схильність до імпульсивних вчинків або появу емоцій, через що виникають проблеми або ображаються інші люди	0,498	0,609
2. Я часто говорю, не обміркувавши, через що потрапляю у неприємності або ображаю оточуючих	0,567	0,467
3. Я спочатку дію, а потім обмірковую	0,599	0,512
4. Мені складно керувати своїми емоціями та бажаннями	0,492	0,544
5. Я говорю про свої почуття імпульсивно, не замислюючись про наслідки	0,524	0,517

Примітка: * статистична значущість при $p < 0,001$.

Таблиця 8

**Психометричні характеристики пунктів шкали (схема-режиму)
«недисциплінованої дитини»**

Зміст твердження	r_{pb}^*	r_{xy}^*
1. Мені буває складно примусити себе займатися рутинними, нудними справами	0,567	0,615
2. Я не можу примусити себе виконувати щось нецікаве або неприємне, навіть якщо знаю, що це необхідно	0,543	0,567
3. Я легко втрачаю цікавість до того, що роблю, та мені стає нудно	0,524	0,587
4. Я – лінива людина	0,499	0,598
5. Якщо мені не вдається швидко досягнути цілі, я дратуюсь та відступаю	0,614	0,527

Примітка: * статистична значущість при $p < 0,001$.

Таблиця 9

Психометричні характеристики пунктів шкали (схема-режиму) «щасливої дитини»

Зміст твердження	r_{pb}^*	r_{xy}^*
1. Я відчуваю, що мене люблять та приймають	0,511	0,613
2. Я довіряю більшості людей	0,516	0,621
3. Моє життя видається мені стабільним та безпечним	0,587	0,524
4. Я відчуваю, що оточуючі прислуховуються до мене, розуміють та цінують мене	0,492	0,518
5. Я – оптиміст	0,478	0,547

Примітка: * статистична значущість при $p < 0,001$.

Таблиця 10

Психометричні характеристики пунктів шкали (схема-режиму) «здорового дорослого»

Зміст твердження	r_{pb}^*	r_{xy}^*
1. Я знаю, коли можна, а коли не варто відкрито проявляти свої емоції	0,561	0,544
2. Я добре знаю себе та розумію, що мені потрібно для щастя	0,504	0,515
3. Я відчуваю у собі сили вчитися, займатися особистісним та професійним розвитком	0,522	0,522
4. Я можу сам потурбуватися про себе	0,513	0,578
5. Я здатний раціонально вирішувати свої проблеми, не дозволяючи емоціям керувати моєю поведінкою	0,512	0,515

Примітка: * статистична значущість при $p < 0,001$.

Таблиця 11

Психометричні характеристики пунктів шкали (схема-режиму) «звеличвання самого себе»

Зміст твердження	r_{pb}^*	r_{xy}^*
1. Мене драгує, коли люди не виконують те, про що я їх прошу	0,478	0,589
2. Для мене важливо бути Першим (найуспішнішим, найбагатшим, найрозумнішим...)	0,512	0,567
3. Я відчуваю, що я особливий та переважаю більшість оточуючих	0,516	0,544
4. Я роблю те, що вважаю за потрібне, незважаючи на думку оточуючих	0,513	0,472
5. Я не вважаю, що маю слідувати тим самим правилам, що й інші люди	0,578	0,499

Примітка: * статистична значущість при $p < 0,001$.

Таблиця 12

Психометричні характеристики пунктів шкали (схема-режиму) «відстороненого самозаспокоювання»

Зміст твердження	r_{pb}^*	r_{xy}^*
1. Я настільки інтенсивно працюю або займаюся спортом, що мені не вистає сил думати про мої розчарування	0,515	0,617
2. Мені подобаються заняття, що збуджують або відволікають (наприклад, робота, гра на гроші, їжа, секс, телевізор, комп'ютерні ігри, покупки), які дозволяють не думати про мої почуття	0,522	0,521
3. Для того щоб менш турбуватися про свої проблеми та переживання, я намагаюся завжди бути зайнятим	0,584	0,513
4. Мені треба відволікатися від своїх негативних думок та почуттів	0,499	0,588
5. Я люблю фантазувати, щоб відволіктися від важких переживань	0,488	0,544

Примітка: * статистична значущість при $p < 0,001$.

Таблиця 13

**Психометричні характеристики пунктів шкали (схема-режиму)
«розлюченої дитини»**

Зміст твердження	r_{pb}^*	r_{xy}^*
1. У мене бувають спалахи люті	0,564	0,588
2. Якщо я розлютився, я можу настільки втратити контроль над собою, щоб зашкодити оточуючим	0,512	0,523
3. Коли я гніваюся, то іноді ушкоджую меблі, розбиваю посуд	0,516	0,524
4. Іноді я відчуваю таку лють, що почуваюся здатним вбити кого-небудь	0,429	0,488
5. Коли я гніваюся, я часто втрачаю контроль та погрожую оточуючим	0,612	0,499

Примітка: * статистична значущість при $p < 0,001$.

Таблиця 14

**Психометричні характеристики пунктів шкали (схема-режиму)
«відстороненого захисника»**

Зміст твердження	r_{pb}^*	r_{xy}^*
1. У більшості ситуацій я відчуваю байдужість	0,515	0,612
2. Я відчуваю холодність та байдужість щодо інших людей	0,511	0,57
3. Я не маю бажання активно взаємодіяти з іншими людьми	0,532	0,521
4. Мене ніщо не турбує, я ні про що не хвилююся	0,484	0,609
5. Я почуваюся відчуженим (у мене немає контакту з собою, своїми емоціями або іншими людьми)	0,456	0,584

Примітка: * статистична значущість при $p < 0,001$.

Таблиця 15

Показники надійності опитувальника схема-режимів SMI

Схема-режими	Коефіцієнт Кронбаха*	Коефіцієнт кореляції частин тесту*
Вразливої дитини	0,522	0,439
Батьківської вимогливості	0,544	0,438
Батьківського покарання	0,465	0,551
Покірної капітуляції	0,576	0,453
Захисника, який нападає	0,451	0,512
Розгніваної дитини	0,494	0,498
Імпульсивної дитини	0,534	0,471
Недисциплінованої дитини	0,472	0,421
Щасливої дитини	0,457	0,439
Здорового дорослого	0,437	0,429
Звеличування самого себе	0,465	0,557
Відстороненого самозаспокоювання	0,576	0,569
Розлюченої дитини	0,451	0,467
Відстороненого захисника	0,457	0,432

Примітка: * статистична значущість при $p < 0,001$.

До другого фактора увійшли твердження, які за змістом відтворюють дисфункціональний батьківський схема-режим Demanding Parent («батьківської вимогливості»), який виявляється у переконаннях про те, що єдиний правильний спосіб існування – прагнення

до успіху, досконалості, ефективності, високого соціального статусу, корисного використання часу, відповідності високим стандартам якості тощо [4; 6].

Таблиця 16

Описова статистика показників опитувальника схема-режимів SMІ

Схема-режими	Середні значення	
	Чоловіки	Жінки
Вразливої дитини	22,7	24,51
Розгніваної дитини	17,24	16,31
Розлюченої дитини	14,21	11,15
Імпульсивної дитини	16,38	15,12
Недисциплінованої дитини	18,37	17,24
Батьківської вимогливості	21,11	19,34
Батьківського покарання	18,31	18,74
Покірної капітуляції	17,34	18,71
Звеличування самого себе	16,21	15,85
Захисника, який нападає	22,13	19,81
Відстороненого самозаспокоювання	21,22	23,18
Відстороненого захисника	19,24	18,31
Щасливої дитини	14,21	15,18
Здорового дорослого	15,28	16,34

До четвертого фактора увійшли твердження, що описують прояви дисфункціонального копінгового схема-режиму *Compliant Surrender* («покірної капітуляції»), який є покірним прийняттям різних форм порушення своїх кордонів та незадоволення важливих потреб [4; 6].

П'ятий фактор утворено твердженнями, що відповідають дисфункціональному копінговому режиму *Bully and Attack* («агресивного нападника»), який виявляється у залякуванні та агресії з метою досягнення мети або захисту від реальних чи вдаваних загроз [4; 6].

До шостого фактора увійшли пункти – характеристики дисфункціонального дитячого режиму *Angry Child* («розгніваної дитини»), який виявляється у тому, що людина гнівається, але намагається не демонструвати своїх почуттів, вчиняючи пасивний супротив порушенню особистої автономії (що сприймається оточуючими як впертість) [4; 6].

Сьомий фактор утворено твердженнями, які відповідають дисфункціональному дитячому режиму *Impulsive Child* («імпульсивної дитини»), який виявляється в діях, детермінованих бажаннями та імпульсами, егоїстичному способі поведінки, намаганні досягти мети, незважаючи на наслідки [4; 6].

Восьмий фактор утворили твердження, що специфічні для дисфункціонального дитячого схема-режиму *Undisciplined Child* («недисциплінованої дитини»), який виявляється у нездатності людини виконувати повсякденні рутинні обов'язки або нецікаві завдання [4; 6].

Дев'ятий фактор утворили твердження, що відповідають функціональному, здоровому схема-режиму *Happy Child* («щасливої дитини»), що притаманний людині, яка відчуває спокій та радість через задоволення своїх базових потреб, відчувається любимою, захищеною, такою, що заслуговує на турботу, признання, повагу [4; 6].

До десятого фактора увійшли пункти, що відповідають другому функціональному, здоровому схема-режиму *Healthy Adult* («здорового дорослого»), який виявляється у здат-

ності повноцінно функціонувати на рівні, що відповідає віковому розвитку людини, нести відповідальність за свої вчинки та керувати ними, обирати конструктивні види діяльності, що приносять задоволення [4; 6].

Одинадцятий фактор утворено твердженнями, пов'язаними з дисфункціональним копінговим схема-режимом Self-Aggrandizer («звеличування самого себе»), який виявляється у прагненні домогтися своїх цілей за будь-яку ціну, захопленості собою, демонстрації зверхності, очікуванні на особливе ставлення до себе, відмові від дотримання загальних правил [4; 6].

Дванадцятий фактор – це пункти, що відповідають дисфункціональному копінговому режиму Detached Self-Soother («відстороненого самозаспокоювання»), що виявляється в намаганні відключити свої негативні емоції через дії та заняття, які відволікають, заспокоюють або стимулюють [4; 6].

Тринадцятий фактор утворено твердженнями, які відповідають дисфункціональному дитячому схема-режиму Enraged Child («розлюченої дитини»), який виявляється у переживанні сильного гніву, який супроводжується нестримною, неконтрольованою агресією [4; 6].

Чотирнадцятий фактор – пункти, що відповідають дисфункціональному копінговому режиму Detached Protector («відстороненого захисника»), який виявляється у прагненні взагалі уникати емоцій, переживань або будь-яких збуджуючих видів діяльності [4; 6].

Результати статистичного аналізу, наведені у табл. 1–14, дали підставу вважати оцінюваний варіант адаптованого опитувальника SMI його остаточною версією. Оцінка надійності опитувальника схема-режимів SMI проводилася шляхом оцінювання внутрішньої консистентності (коефіцієнт Кронбаха) та надійності за методом розщеплення. Результати оцінювання надійності за названими методами наведені в табл. 15.

Дані, наведені у табл. 15, дають змогу засвідчити прийнятний рівень надійності опитувальника схема-режимів SMI.

У процесі оцінки критеріальної валідності оцінюваної адаптованої дорослої форми опитувальника було встановлено, що всі шкали SMI утворюють статистично значущі відповідні (прямі або зворотні) кореляції з факторами опитувальника 16 PF Р. Кеттелла та Шкалами психічного благополуччя К. Ріффа.

На заключному етапі адаптації опитувальника схема-режимів було обчислено описову статистику показниками методики. Отримані результати наведені у табл. 16.

Список використаної літератури

1. Галимзянова М.В., Касьяник П.М., Романова Е.В. Выраженность ранних дезадаптивных схем и режимов функционирования схем у мужчин и женщин в период ранней, средней и поздней взрослости. *Вестник СПбГУ. Сер. 16.* 2016. Вып. 3. С. 109–125.
2. Касьяник П.М., Романова Е.В. Диагностика ранних дезадаптивных схем. Санкт-Петербург : Изд-во политехн. ун-та, 2013. 120 с.
3. Холмогорова А.Б. Схематерапия Дж. Янга – один из наиболее эффективных методов помощи пациентам с пограничным расстройством личности. *Консультативная психология и психотерапия.* 2014. № 2. Т. 22. С. 78–87.
4. Arntz A., van Genderen H. Schema Therapy for Borderline Personality Disorder. Sussex : Wiley-Blackwell. 2009. 196 p.
5. Jacob Gitta A., Arnoud A. Schema Therapy for Personality Disorders – A Review. *International Journal of Cognitive Therapy.* 2013. 6 (2). P. 171–185.
6. Young J.E. Schema-focused therapy for personality disorders. *Cognitive behaviour therapy.* New York : Routledge. 2002. 201–222.
7. Young J. Schema Therapy Inventories & Related Materials. New York : Schema Therapy Institute, 2015. 150 p.

**DIAGNOSTIC OF EARLY MALADAPTIVE SCHEMAS FUNCTIONING MODES:
ADAPTATION OF SCHEMA MODES INVENTORY (SMI) OF J. YOUNG****Anastasiia Bolshakova***Kharkiv State Akademy of Culture
4, Bursackii uz., Kharkiv, Ukraine, 61057,
e-mail: bolshakova777@ukr.net*

Purpose of research is to adapt psychodiagnostic method Schema Modes Inventory (SMI) of J. Young for Ukrainian-language adult people.

Methods. The translated original Schema Modes Inventory was used as primary form psychodiagnostic method. It was used for the estimation of validity: 16 PF Questionnaire of R. Kettell Scales of Psychological Well-being of K. Riff. The factor analysis (by the method of main components and rotation of factor structures on principle of Varimax), cross-correlation analysis, coefficient of Kronbah are carried out in the process of statistical analysis.

Results. Central concepts of Schema Therapy are “early maladaptive schemas” and “schema modes”. Schemas are defined as dysfunctional knowledge representations acquired early in life, containing knowledge, behavioral-procedural and emotional information. They are described as broad patterns comprising thoughts, emotions, memories, and attention tendencies. They develop when children’s basic needs are not met. Schemas can be observed within different emotional states – schema modes. Schema modes are divided into 4 broad categories: 1) dysfunctional child modes (Vulnerable Child, Angry Child, Impulsive Child, Undisciplined Child, Enraged Child); 2) dysfunctional parent modes (Demanding Parent, Punitive Parent); 3) dysfunctional coping modes (Compliant Surrender, Bully and Attack, Self-Aggrandizer, Detached Self-Soother, Detached Protector); 4) functional healthy modes (Happy Child, Healthy Adult).

There are two diagnostic methods of Schema Therapy: Young Schema Questionnaire (YSQ) and Schema Modes Inventory (SMI). YSQ is translated and adopted for Russian language. Adult forms of SMI Ukrainian adaptation are results of this research.

Adapted adult form of SMI contains fourteen original scales: Vulnerable Child, Angry Child, Enraged Child, Impulsive Child, Undisciplined Child, Demanding Parent, Punitive Parent, Compliant Surrender, Bully and Attack, Self-Aggrandizer, Detached Protector, Detached Self-Soother, Happy Child, Healthy Adult.

Conclusions. Schema Modes Inventory of J. Yong is adopted for Ukrainian-language people. Adult form of SMI contains fourteen scales as original method. Adapted, modified questionnaire SMI is characterized by satisfactory psychometric characteristics (reliability and validity).

Key words: schema therapy, early maladaptive schemas, schema modes, Schema Modes Inventory, psychodiagnostic method.